

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/18 Fall 2016, p. 249-260

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10075>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 31.10.2016

✓ Accepted/Kabul: 13.12.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Bayram BIÇAK – Doç. Dr. Mehmet CANBULAT

This article was checked by iThenticate.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YESEVİ ALGISI

Samettin GÜNDÜZ - Ahmet OCAK***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üniversite düzeyinde eğitim-öğretim gören öğrencilerin tasavvuf tarihinin ve düşünce dünyamızın önemli şahsiyetlerinden biri olan Hoca Ahmet Yesevi ile ilgili algı ve bilgi düzeylerini belirlemektir. Bu amaçla çalışmaya Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesindeki Türkçe konuşan Devletler ve Topluluklardan gelen öğrencilerden veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan on soruluk bir anket kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre: Türk Dünyasının manevi lideri olduğunu ifade edenlerin oranı %30, Kazakların manevi lideri olduğunu ifade edenlerin oranı %53.0, Özbeklerin manevi lideri olduğunu ifade edenlerin oranı %11 ve fikrim yok diyenlerin oranı %6 sı seviyesinde olduğu tespiti yapılmıştır. Yesevîlik dersini aldıkları halde Divan-ı Hikmet'i okuyanların oranı %2.3, okumayanların oranı %97,7 olarak bulunmuştur. Yesevi türbesini katılımcıların %100 ziyaret ettiği tespit edilmiştir. Türbeyi ziyaret etmelerinin nedenleri ise %93 inanç ağırlıklı ziyaret olduğu tespit edilmiştir. Gündelik hayatta Yesevi öğretisine dikkat edenlerin oranı % 2.3 olarak bulunmuştur. Yesevi felsefesinin Türk dünyasını birleştirici etkisini düşünenlerin oranı ise % 37.3 olduğu tespiti yapılmıştır. Makalenin sonunda Yesevîliğin Türk Dünyasında öğretilmesine, anlaşılmasına ve yorumlanmasına yönelik birtakım öneriler yapılmıştır. Bu çalışmanın Yesevi ile ilgili çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yesevi, Yesevi Üniversitesi, Türkistan, Türk Dünyası

YESEVİ PERCEPTION OF UNIVERSITY STUDENTS

* Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, El-mek: samettin_tr@hotmail.com, samettin60@gmail.com

** Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, El-mek: ocak_a@hotmail.com

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the perception and conceptual levels of University students about Hoca Ahmet Yesevi. The data of the study was collected from students attending to International Turkish-Kazakh Hoca Ahmet Yesevi University who come from Turkish speaking states and communities. A ten-item questionnaire developed by the researchers was used as the main data collection tool. The results of the study indicate that 30% of the participants regard Hoca Ahmet Yesevi as the spiritual leader of all Turkic world while 53% and 11 % of the participants regard him as only the Kazakh or Ozbek people's spiritual leaders respectively. Approximately 6% of the participants have not made any comments on the issue. Although all participants have attended a lecture about Yesevism, it was found that 2.3% of participants have read Ahmet Yesevi's Divan-ı Hikmet (Divan of Wisdom), while %97,7 of them have not. All the participants were found to have visited the Yesevi tomb. It was determined that the reason for 93% of the tomb visits was faith oriented. The proportion of the people paying attention to Yesevi teachings in his/her daily life was found to be 2.3%. The percentage of the participants believing in the effect of Yesevi philosophy for unifying Turkic world was found to be 37.3. Some suggestions have been made about teaching, understanding and interpretation of Yesevism in Turkic world. This study is expected to contribute to other works related to Yesevism.

STRUCTURED ABSTRACT

1.Introduction

Yesevi is one of the well-known, architect of wisdom, sight and heart figures of the Turkish-Islam World. With the doctrine of his era and leading a way beyond the geography, he is a philosopher that might effect the future. Yesevism is not only bounded with Turkish-Islam World; it also invites all humanity to the hikmet (reason) without belief discrimination. Therefore, UNESCO declared Yesevi as the common heritage of the human history with recognition of Yesevi Year in his 850th death anniversary. In this respect, the initiation of Yesevi University board of trustees' initiation of commemoration, introduction and narration programme organisations in national and international level is a vital step. This process is a historical opportunity, and the Yesevism that has been kept in the deepness of history and hasn't been narrated so far can be introduced to the Turkish World and all over the World.

Within this context; the recognition of Yesevism among the students and in the research that is aimed to investigate their knowledge level can help the symbolic and alive Yesevism come into view. We are thinking that; Turkish World will have an effect on the rise of civilisation again and how it will be narrated, introduced and interpreted to the World and it will contribute to academic studies.

2.Method

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

In order to determine the students' perception of Hoca Ahmet Yesevi, the ongoing study has been carried out by the descriptive search process.

Data Collection Tool

7 out of 9 subject survey is multiple choiced and the other 2 subject open-ended questions were prepared for the purpose of collecting data. The preparations of subjects started with literature survey and the subjects have been edited according to the views of the experts of measurement and assesment in terms of language and content. Survey instruction and attendants have been informed about the signifiçance of the topic and detailed information has been given about the respond process.

Data Collection Process

In the research that is performed in descriptive study format, the related literature has been scanned, the information that come out as a result of natural observation and survey that was carried out in Yesevi Tomb was classified and then it was analysed and assessed. The content of the research consists of the students studying at Hoca Ahmet Yesevi University. 217 volunteer students that study at the third and fourth grades of Yesevi University make up the sample.

3.Findings

When the responds of attendants about who Yesevi are investigated, it is determined that; %53 the national and spiritual leader of Kazakhs, %30 the spiritual leader of Turkish World, %11 the national and spritüal leader of Ozbeks, % 6 I have no opinion about the leadership of Yesevi.

When the attendants are investigated about which language "Divan-ı Hikmet" is written by Yesevi it is determined that; %53.0 Kazakh Language, %7 Arabic, %32 Old Turkish (Jagatai Language) and %8 I have no opinion. The statement that Divanı Hikmet is written in Arabic is due to its resemblance in usage of the words. It can be said that; the statement that it is written in Kazakh Language is due to its translation into Kazakh Language and being instructed of Yesevisim as a course.

When the attendants are asked and the responds are investigated about the name of the Yesevi's masterpiece, it is determined that %58,1 yes, %35,9 no and %6 no opinion. The fact that the poor levels of attendants concerning history, culture and intellectuals and since they don't consider undertaking a mission in building the future, they do not need to read.

When the responds about the Yesevism to be instructed as a course, they reponded as; %75,4 it is needed to be instructed at schools, %15,6 it isn't needed, %9 no opinion. Although the demand on Yesevisim to be instructed and taught at schools is high, it is seen that the low rate of hikmets to be instructed at schools is notable. When it is investigated whether Yesevi contribute the unity of Turkish World, it is determined that; %62,2 yes, %24 no, %14 no opinion. There are historical, religious, and political figures and symbols that contributes the nations to be in strong union. The most significant figure that ensures the unity of Turkish World is Yesevi. Generally this paradigm is comprehended in the knowledge level yet it can be said that there is not a psychology to perform this.

4.Discussion and Conclusion

Turkish Studies

In this study, it is determined that the students of Yesevi University consisting of Turkish speaking countries and communities do not know the Yesevisim well enough. Although Yesevi has a correspondance in symbolic, it appears that it doesn't reflect on rituals accurately. It is notable that; the rate among students reading Hikmet in their daily life is %2,3 and %2,1 rate that taking Yesevi doctrine into consideration. It can be thought that; the ones reading Hikmet and the ones taking Yesevisim in their daily life might be the students from Hodja's fascicle or Sayyid ancestor. The rate of the people thinking Yesevi has an effect on the unity of Turkish World is %37. This result that occurred among the students is meaningful. It may be technically wrong to link the poor knowledge level of the students about Yesevi with the programmes or academicians. Although students are taught Yesevi History during their education, the fact that such a result is obtained, that makes it necessary for programmes and academicians to be re-assessed and revised. In this revision, it must be taken into account that; those must be chosen among the interested academicians that know Yesevisim and the students that will be able to interpret, read and think. In fact, it must be noted that; the underlying reason is historical developments. We think the reasons of the matter are as followed; not being published of the Divanı Hikmet by simplifying that is spoken among the Turkish communities, the education-cultural policies of the Soviet union and other countries, letter and language revolution that are performed in countries causing historical cultural gaps, the socio-cultural resolution in Turkish World during the modernisation. The improvement that will remove the historical cultural gap and disorder has been the appearance of Turkish Republics on the history scene by the collapse of Soviet Union. The first study on the relations among the Republics and re-constructing of the history was established by the co-operating of Turk-Kazakh at Yesevi University in 19993. In this study it is revealed, it is not sufficient. In this context the actions that must be done in Turkish World are as followed;

1. The actions of the countries may not be enough to teach and introduce the Yesevisim. Therefore the civil associations must be encouraged in every platform to take in charge.
2. In order to construct the Hikmets' common culture and civilisation, publications on spoken language can be performed by simplifying.
3. Academic books on Yesevisim, stories and novels can be prepared that will produce common culture. By making proper films, movies, series and theaters, they can be displayed.
4. National and international seminar, workshop, congress, conference and symposiums can be arranged.
5. At Yesevi University board of trustees, by establishing Yesevi Research Institution, it must be opened to the academic researches. Researchers and students can be obtained a proper identity according to the UNESCO's decision without restricting to Turkish World.

Keywords: Yesevi, Yesevi University, Turkistan, Turkic World

1. Giriş:

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

Tasavvuf tarihinin ve düşünce dünyamızın önemli şahsiyetlerinden biri olan Ahmed Yesevî Batı Türkistan'ın Çimkent şehrinin doğusunda bulunan Sayram kasabasında dünyaya gelmiştir. İsficâb ve Akşehir adlarıyla da bilinen Sayram, İslâm'ın önemli merkezlerinden biriydi. Küçük yaşa babasını ve annesini kaybeden Ahmed Yesevî, sonradan Yesi'ye yerleşerek tahsil hayatına burada devam etmiştir(Eraslan 1983: 15). Ahmed Yesevî'nin eğitiminde iki kişi etkili olmuştur; Arslan Baba ve Yusuf Hemedanî. Yesevî, daha çocuk yaşta iken Arslan Baba ile tanışarak onun iltifatına ve duasına mazhar olmuştur. Yesevî küçük yaşta iken Arslan Baba vefat ettiği için, O'nun yetişmesinde ve fikirlerinin teşekkülünde en büyük pay Yusuf Hemedanî'ye (ö.535/ 1140) aittir(Köprülü 1976: 64).

Ahmed Yesevî'nin hocası Yusuf Hemedanî, tahsilini tamamlamak için dönemin önemli ilim ve kültür merkezi olan Bağdat'a gelerek buradaki meşhur Nizâmiye Medresesi'nde devrin büyük âlimi Ebû İshak eş-Şirâzî'nin (ö.467/1083) öğrencisi oldu. Hocasının yanında iken büyük başarı göstererek diğer öğrencilerin önüne geçmiş; usûl, fıkıh, mezhep ve hilaf ilimlerinde devrin önde gelen şahsiyetlerinden olmuştur. Nizâmiye Medresesi'nin açılmasındaki asıl gaye, Fâtımilerin yaptığı Şîleştirme faaliyetlerini engellemek, Sünnî İslâm görüşünü yaymak ve İslâm'a muarız fikirleri geriletmektir. Yusuf Hemedanî, bu medresede tam bir Sünnî eğitimi alarak dinde hoca hüviyetine kavuşmuştur(Hallikan Tarihsiz: 78-80, İbnKesir 1981:218).Hemedanî, medrese ilimlerini tahsil etmenin yanında tasavvuf ilmine de ilgi duyarak devrin büyük mutasavvıfı Abdülkerim Kuşeyrî'nin öğrencilerinden, aynı zamanda Gazâlî gibi bir şahsiyetin de müşidi olan Ebû Ali el-Fâramedî'nin terbiyesine girerek tasavvuf ilmini tahsil etmiştir(Cami 1993:409). O, Türk ve Tacik bütün köylülere dinî bilgileri öğretmekten üşenmez, İslâmiyetin bütün akîdelerini tevilsiz kabul ederdi. Irak, Horasan ve Mâverâünnehr'in değişik yerlerini dolaşarak halkı irşad ile meşgul olmuştu(Köprülü, 1976 ;66). Yusuf Hemedanî'nin Merv ve çevresindeki sûfilerin haricinde diğer sûfi yollarına da tesirleri vardır ki, bu husus özellikle Türkler arasında yayılan tarikatlar açısından çok önemli bir noktadır.

Nizâmiye Medresesi'nde gelişen bu Sünnî tasavvuf anlayışıyla iki şahsiyet ön plana çıkmaktadır. Birincisi tüm İslâm âlemine fikirleriyle etki eden İmam Gazâlî, ikincisi ise daha çok Türkler arasında gelişip yayılan sûfi tarikatlarına tesirleri ile Yusuf Hemedanî'dir. Fakat her ikisinde de ortak nokta: Kur'an ve Sünnet referanslı Sünnî İslâm'ın dışındaki akımlara karşı Sünnîliği korumak ve Sünnî düşünceyi geliştirmek üzere kurulmuş olan Nizâmiye Medresesi'nden yetişmeleri. Bu iş için gerekli olan tefsîr, hadîs, fıkıh, kelâm gibi dinî ilimleri son derecede mükemmel öğrenmeleri, yani dinde hoca olmalarıdır. İkinci ortak noktaları ise Serrâc, Sülemî, Kuşeyrî ve Ebû Ali Fâramedî çizgisiyle devam eden, Kur'an ve Sünnet'e bağlı, tasavvufu şer'i emirleri yaşamak olarak gören bir anlayışın takipçisi mutasavvıfların yolundan yürümeleri, yani Sünnî mutasavvıf olmalarıdır.

Ahmed Yesevî, Yusuf Hemedanî'nin terbiyesine girerek uzun yıllar onun eğitiminde kalıp, kendisini yetiştirdi. Yusuf Hemedanî, O'un fikirlerinin oluşmasında ve şekillenmesinde önemli pay sahibidir. Burada Hemedanî'yi özellikle vurgulamamızın sebebi, O'nun yetişmesi ve üstlendiği misyon açısından önemlidir. Zira bazı araştırmacılar Yesevî'yi heterodoks veya paganizmin tesirinde gösterirlerken(Köprülü 1981: 194), yetiştiği hocasını ve o ekolün üstlendiği misyonu görmezden gelmektedirler. Nizâmiye Medresesi gibi Sünnî görüşü korumak ve muarızlarına karşı kollamak görevini üstlenmiş bir medreseden ve böyle bir anlayıştan gelen Hemedanî ve onun öğrencisini bu görüşlerin tersi bir çizgide görmek doğru olmasa gerektir(Ocak 1993: 293).

Hocası Hemedanî'nin terbiyesinde yetişen Yesevî, hocasının yolunda yürümüş, kuvvetli bir medrese tahsilinden sonra tasavvufun inceliklerini de iyice öğrenmiştir(Eraslan 1983: 12). Yesevî, hocasının terbiyesini almakla kalmamış, onun çizgisini devam ettirecek olan halîfeleri arasına da girmiştir. Hemedanî'nin dört büyük halifesi olmuştur. Bunlar, Abdullah Berkî, Hasan Andekî, Ahmed Yesevî ve Abdülhâlik Gücdüvânî dir(Köprülü 1981: 70).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

Özellikle Türkistan yöresindeki büyük şahsiyetlerin bağlı olduğu ve feyiz aldığı kişidir. Mansur Ata, Said Ata, Süleyman Ata ve Hakîm Ata olmak üzere dört büyük halife yetiştiren Yesevî, bu halifeleri vasıtasıyla etkilerini Seyhun havalisi, Türkistan, Kıpçak havâlisi, Azerbaycan, Hârezm ve Anadolu'ya kadar yaymıştır(Köprülü 1981: 194). “Türk gücünün İslâm’la birleşmesinden sonra ortaya çıkan bu akıncı dervişler, Türk’ün ‘gökyüzünü vatanın çadırı yapma’ mefkûresini, İslâm’ın ‘yeryüzünü secde yapmaya müsait hale getirme ve zamana ezan sesleriyle hâkim olma’ anlayışıyla bütünleyen” bir davranış içinde görev yapmışlardır(Kara 1980: 147). Yesevî dervişleri, şeyhlerinin tarikatını gidebildikleri yerlerde yaymak ve ortak idealler etrafında birleşen topluluklar meydana getirmek suretiyle Türkler arasında bir düşünce birliğinin teşekkül etmesine de hizmet etmişlerdir(Eraslan 1983: 21). Bu, özellikle fethedilen toprakları vatan yapmak ve İslâm’ı bu topraklara hâkim kılmak noktasında berraklaşmıştır ki, Anadolu ve Balkanlarda bu husus açık olarak görülecektir.

Yesevî, sadece “Yeseviyye Tarikatını” kurarak, Türkler arasında İslâmı yaymakla kalmamış, Türkler arasında doğup gelişen tarikatlar üzerinde de tesirli olmuştur. Haydariyye Tarikatı’nın kurucusu Kutbeddîn Haydar, Yesevî’ni müritlerinden olup, Horasan vilayetinde irşatla vazifelendirilmişti(Köprülü 1965: 260). Haydarilik, Babailiğin doğuşuna, o da Bektaşiliğin doğuşuna tesir etmiştir(Köprülü 1965: 139, Sezgin 1991: 87). Bektaşiliğin Anadolu ve Rumeli’nin fethi ve vatan yapılmasında oynadığı fonksiyon ise pek çok çalışma ile ortaya konmuş ilmî bir hakikattir(Eröz 1990: 53-202). Bütün bunların izleri ve etkilenmeleri takip edildiğinde, hepsinin Ahmed Yesevî yoluyla Yusuf Hemedânî’ye ulaştığı görülür.

Yusuf Hemedânî’nin diğer bir halifesi olan Abdülhâlik Gücdüvânî ise yine bir Türk tarikatı olan ve genelde Türkler arasında yayılan Nakşabendî Tarikatı’nın kurucularındandır. Ahmed Yesevî, tarikatını Mâverâünnehr’de yayarken; diğer halife Abdülhâlik Gücdüvânî, Harezmi ve Horasan bölgelerinde tarikatını yaymıştır. Abdülhâlik Gücdüvânî’nin tarikatı daha sonra Bahâeddîn Nakşabend tarafından canlandırılarak “Nakşabendilik Tarikatı” adıyla devam ettirilmiş ve Türkler arasında en yaygın tarikat şeklini almıştır(Yazıcı Tarihsiz: 53). Temel düşünce olarak Sünnî İslâm görüşünü benimseyen bu tarikatlar, Şîî-Fâtımî dâilerinin yaptıkları Şîîleştirme faaliyetlerinin önüne bir set çekmişlerdir. Ehli beyt muhabbeti konusunda önde olan bu tarikatlar, dinî hükümlere bağlılık ve İslâm’ın akidesini muhafaza konusunda şer’i çerçeveye dışına çıkmamışlardır. Bu da onları, Şîî hareketlerden ayırdığı gibi, dinî emirlere uyma noktasında da bir sıkıntıyla karşılaştırmamıştır (Balcıoğlu 1940: 81). Nitekim Orta Asya’daki mutasavvıf şâirlerden Şemseddin’e atfedilen bir gazelde Yesevî için “Şeriatın nizamı, Tarikatın imamı, Hakikatin tamamı” denmektedir(Caferoğlu 1976: 409). Bu ifadeler, Yesevî’nin etkileri kadar, O’nun diğer takipçileri tarafından nasıl görüldüğüne dair önemli bir misaldir.

Sünnîlik ve tasavvufun bu şekilde gelişmesi ile Türkler arasında İslâmlaşma oranı da artmıştır(Cahen 1979: 30). Esasında Mâverâünnehr tam manasıyla İslâmlaştıktan sonra, İslâmlaşma cereyanı Türkistan’a yönelmiş, IX. asırdan itibaren artık Buhara ve Fergana gibi önemli şehirlerde tasavvufu yayma çalışması içinde olan şeyhlere rastlanmağa başlanmıştı(Köprülü 1981: 18). İslâmiyet Türkler arasına, İslâm dünyasıyla Türk âlemi arasında geçit durumunda olan Horasan yoluyla girmişti. Tasavvuf cereyanları da aynı yolu izleyerek kolayca Mâverâünnehr’e girdi. Böylece Buhara, Fergana, Harezmi sahaları şeyhlerle, dervişlerle doldu(Günaltay 1943: 95). Abbasîlerin zayıfladığı, Selçukluların İslâm’ın hâmisi olduğu dönemlerde iç çekişmeler, sıkıntılar ve mezhep çekişmelerinden bıkan insanlar itibarı azalan siyasete karşılık, ihtiyaç duydukları iç huzura ve sükûna kavuşmak için, tasavvufi fikirlere rağbet etmeye başladılar ki, bu da tasavvufun güçlenmesi neticesini beraberinde getirdi. Bu hal sûfilere fikirlerini yaymalarını kolaylaştırmış, Selçuklu Sultanları’nın sûfilere desteklemeleri de harekete güç katmıştı(Günaltay 1960: 94, Kafesoğlu 1960: 274).

Mâverâünnehr’in İslâmlaşmasında önemli bir tesir de öncü mutasavvıf Ahmed Yesevî yoluyla olmuştur. Ahmed Yesevî, çok sevilen tarikatıyla Türkler arasında İslâm imanının yerleşip yayılmasını temin etmiştir(Banarlı 1983: 279). Yesevî, bir yandan Sünnî düşüncenin içinde yer alırken, bir yandan

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

da İslâmî naslara uymakta güçlük çeken bozkırlı Türkmenler üzerinde etkili olmuştur. İlk dönemlerde, kitabî bilgiler veren medreseler gerektiği gibi kuvvetlenemediği veya her yere hitap edemediği için, dinî bilgiler sûfilik telakkisi ile karışık yürümekteydi. Böylece sûfiler, Türkmenler arasında İslâm'ın yayılmasında önemli bir görev üstlenmişlerdir (Kafesoğlu 1989: 266). Bu mahiyette bir tasavvufun gelişmesi, Türkler arasında ayrılığın ve râfiziliğin yayılmasına engel olduğu gibi, bunun neticesi olarak şer'i esaslara da derin ve samimi bir uyma da görülmüştür (Köprülü 1976: 19). Bu tür tarikatlar, İslâm dünyasında her türlü yıkıcılığa göğüs gerebilecek ruhî huzur sağlamak maksadı göttüklerinden, sosyal ihtiyaçlara da cevap vermişlerdir. Böylece toplumu birleştirecek ortak payda meydana getirilmiş, toplumun ihtiyaç duyduğu manevî sükûn sağlanmıştır (Kafesoğlu 1989: 366).

Yesevî'nin yolunu izleyenler onun bayrağını dalgalandırmış ve davasını devam ettirmişlerdir. Yesevînin etkileri sadece bahsedilen bölgelerde kalmamış, belki de en geniş anlamda etkilerini Anadolu ve Balkanlar üzerinde göstermiştir. Anadolu'da izlerine rastlanan Özbekî, Dağıstanî, Buharî diye anılan dervişlerden, Belgrat'daki Derviş Mehmet Horasanî dergâhına kadar uzanan bu faaliyet Orta Asya'dan sağlanan bir "derviş göçü" sayesinde yürütülmüştür (Kara 1980: 72). Nitekim olaya dikkat çeken Babinger: "Daha ilk Selçukîler zamanından itibaren darülcihad olan Anadolu'ya Türkmen boylarıyla beraber birçok Türkmen 'baba'larının, Orta Asya, Harezm ve Horasan sahalarından yesevîye tarikatına mensup dervişlerin, Horasan sûfileri dediğimiz melametiye şubelerine mensup şeyhlerin, Irak, Suriye ve İran'dan türlü türlü akidelere mâlik insanların gelip kısmen -yeni teessüs eden- İslâm şehirleriyle yavaş yavaş islâmlaşmaya başlayan eski merkezlere yerleştikleri tabiidir" demektedir (Babinger-Köprülü 1996: 48). Anadolu'ya gelen bu insanlar, Yesevî felsefesindeki vatan, gurbet, hizmet ve fetih esaslarını buralara kadar aşkla taşımışlardır. Yesevî'ye göre fetih bir hedeftir ve Müslümanlara düşen bir görevdir. Dolayısıyla İslâm için yeni yurtlar kazanılması ve buralardaki insanlara İslâm'ın öğretilmesi gerekmektedir. Yesevî, bu gaye için çalışmayı ve bu uğurda şehit veya gazi olmayı hikmetlerinde öğütleyerek insanları bu amaca yönlendirmiştir.

Dervişlerin barınma ve konaklama ihtiyaçları için inşa edilen zaviyeler (ribatlar) bir taraftan dervişlerin eğitimlerine, diğer taraftan dervişlerin hizmet edecekleri bölgelere kolaylıkla ulaşmalarını sağlamıştır. Anadolu'ya gidecek dervişler de bu zaviyeleri kullanarak gideceklere yerlere bir düzen içinde ulaşmışlardır (Cumhur 1993: 66). Bu kültürün devamı olarak Yesevî dervişleri Anadolu'nun değişik yerlerinde zaviyeler kurarak İslâmlaştırma hizmetlerini yürütmüşlerdir. Nitekim Yesevî dervişlerinden Şeyh Nusret, Zile'ye bağlı Aksaray köyünde bir zaviye kurmuştur. Bu düşüncenin devamı olarak Seyyid Yahya Zaviyesi (Suluova), Abdal Ata Zaviyesi (Çorum), Şeyh Cûî zaviyesi (Amasya) ve Koyun Baba Zaviyesi (Çorum) gibi zaviyelerin tamamı dervişler tarafından inşa edilen zaviyeler olup, Anadolu topraklarının İslâmlaştırılması ve Yesevî'den aldıkları bayrağı dalgalandırmak maksadıyla inşa edilen zaviyelerdir (Kurt 1993: 258-259).

Bahsedilen maksatlarla Anadolu'ya gelen ve burada faaliyet yürüten Yesevî dervişlerinin başında Hacı Bektaş Veli ve Sarı Saltuk gelir. Bir rivayete göre de Hacı Bektaş Veli, Yesevî'nin halifelerinden Lokman-ı Perende'nin mürididir. Bunlara Geyikli Baba, Abdal Musa, Horoz Dede, Avşar Baba ve Akyazılı gibi diğer Anadolu evliyalari da katılabilir. Menkıbeye göre Yesevî, Sarı Saltuk'u Hacı Bektaş Veli'ye yardım için göndermiş, Hacı Bektaş da onu Rumeli'ye göndermiştir (Yüce 1987: 77, Eraslan 1983: 53). Anadolu'nun fethedilip Türkleştirilmesinden sonra Rumeli'ye geçen Türkler aynı uygulamayı ve idealleri burada da devam ettirmişlerdir. Göç yoluyla Türkistan'dan Anadolu'ya gelen insanların önemli bir kısmı bu gayenin tahakkuku için Balkanlara göçtürülmüştür. Balkanlara göçen insanlar arsında bulunan dervişlerin bu bölgenin İslâmlaşmasına önemli rol oynadıkları açıkça bilinmektedir (Köprülü, 1991: 102). Bu durum, büyük mutasavvıf Süfyan-ı Sevrî'nin "Horasan'da ezan okumak, Mekke'de ibadete dalmaktan daha üstündür" diyerek (Kara 1980: 57) devin sûfilerine İslâm'ı yaymak için yol göstermesine benzer. Bu düşünceyle harekete geçen dervişlerle İslâm Mâveâünnehr'e girmekle kalmamış, Buhara, Fergana ve Harezm sahaları dervişlerle, şeyhlerle dolmuş, bölge

İslamlaşmıştır(Günaltay 1943: 95). Benzer durum Yesevî dervişlerince icra edilerek önce Anadolu'nun arkasından da Balkanların İslâmlaşması sağlanmıştır. Bu gelişmeler özellikle Anadolu'da İslâmlaşma yanında, Arap ve Acemlerde olmayan tamamen millî ve orijinal yüksek bir sanat çeşidinin yaratılmasına da sebep olmuştur. Yesevî'nin hikmetlerini örnek alan takipçileri şiir yoluyla edebî sahadaki bu sanat tarzını yaratmışlardır. Bunda Yesevî'nin yeri ve etkisi çok açıktır(Köprülü 1981: 197). Bu husus, dilin korunması ve millî bir kimlik inşasında şüphesiz ki önemli bir rol oynamıştır.

Yesevîlik ve Yesevî düşüncesi sadece ona gönül vermiş müritleri vasıtasıyla yayılmamış, Yesevî soyundan gelen insanlar da bu misyonu sürdürmüşlerdir. Nitekim Yesevî ailesine mensup olan kişiler çok sonraları da bu fikriyatı devam ettirmişlerdir. Bunların başında Semerkandlı Şeyh Zekeriyya, Üsküplü Şair Ata (XVI. Asır), Evliya Çelebî gibi Yesevî soyundan gelen şahıslar gelir. Dinî ve edebî sahada önemli şahsiyetler olan bu insanlar yüzyıllar sonra bile sadece Yesevî soyunu devam ettirmekle kalmamış, aynı zamanda O'nun fikriyatını da devam ettirmişlerdir(Kara 1993: 191).

Yesevî ve Yesevîlik, Türkistan içlerinden Anadolu'ya, Anadolu'dan Balkanlara kadar geniş sahalara etki ederken zaman içinde değişmelere de uğramıştır. Özellikle Orta Asya'da aynı kökten gelen ve ortak değerleri paylaştığı Nakşibendiliğin yaygınlaşması ile Yesevîlik Nakşibendiliğe yaklaşmıştır. Nitekim Fergana civarında hâlâ devam eden bir tarikat durumundadır. Anadolu'da ise kendi içinden çıkan Bektaşiliğin yaygınlaşması ile etkinliği azalmış ve yerini Bektaşiliğe bırakmıştır (Melikoff 1992: 66, Ocak 1992: 83-84). Yesevîliğin göç eden dervişler yoluyla Anadolu ve Balkanlar üzerindeki etkileri bilindiğine(Eröz 1990: 202) ve Bektaşilik hâlâ Anadolu ve Balkanlarda etkin bir tarikat olduğuna göre, temel düşüncesini Yesevîlikten alan bu tarikatın bir şekilde izah etmeye çalıştığımız Yesevî misyonunu devam ettirdiğini söylemek yanlış olmaz. Fakat, her sosyal kurumda olduğu gibi tarikatlarda da zaman içinde meydana gelen değişim ve dönüşmeleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Yani mevcut duruma bakarak buradan bir genelleme yapmak veya mevcuttan hareketle o hareketin menşinin de aynı mahiyette olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olmaz. Bu nedenle her hareket veya fikrî yapı bulunduğu zamanın şartlarına göre değerlendirilmelidir. Bu da Yesevîliğin Anadolu ve Balkanlar üzerindeki Türkleşme ve İslâmlaşmadaki etkilerini tarihi bir perspektiften görmemiz gerektiğine işaret eder.

Bugün bile Türkistan bölgesinde tesirleri devam eden ve o bölgelerde yaşayan halk üzerinde derin izleri bulunan, onların İslâmî ve millî kimliklerinin devamında önemli bir etki sahibi olan Yesevîlik, "Horasan Erenleri" vasıtasıyla Anadolu'ya girmiş ve yaşanan derviş göçüyle birlikte fetihten itibaren bu bölgenin İslâmlaşma ve Türkleşmesine etki etmiştir(Kabaklı 1985: 92). Türkmen akınlarıyla birlikte bir daha dönmek üzere Anadolu'ya gelen ve burasını yurt tutmak isteyen insan seline ruh ve şekil veren dervişler, sonraki dönemlerde de bu toprakların ruhu ve amacı olmuşlardır (Kara 1980: 152). Ortak payda olarak Yesevî düşüncesi ve idealleri etrafında toplanan bu insanlar, ortak bir düşünce birliğinin teşekkül etmesini de sağlamışlardır. Fetihden sonra yaşanan gelişmelerle birlikte oluşan yüksek bir millî şuur ve meydana getirilen medeniyet eserlerinde bu dervişlerin görünmez elini, insan ve kâinat tasavvurunu görmek, dolayısıyla da Yesevîliğin etkilerini anlamak lazım.

Yesevî, Türk-İslam Dünyasının ilim, irfan ve gönül mimarlarının bilenen simalarındandır. Yaşadığı dönemi ve coğrafyayı aşan insanlığa yol gösteren öğretisiyle günümüzü ve geleceği etkileyebilecek düşündürdür. Yesevî felsefesi Türk-İslam dünyasıyla ile sınırlı olmayıp, tüm insanlığı inanç ayrımı yapmadan hikmete davet etmektedir. Bu yüzden UNESCO vefatının 850. Yılında Yesevî Yılı kabulüyle Yesevî'yi insanlık tarihinin ortak mirası olduğunu ilan etmiştir. Bu çerçevede Yesevî Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı Yesevîyi ulusal ve uluslararası düzeyde anma, tanıtma ve anlatma programları organize etmeye başlaması önemli bir adımdır. Bu sürecin tarihi fırsat olduğunu tarihin derinliklerinde kalmış şimdiye kadar anlatılamayan ve tanıtılamayan Yesevî Felsefesi Türk Dünyasına ve tüm Dünyaya tanıtılabilir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 18 Fall 2016

Bu kapsamda Yesevi felsefesinin öğrenciler arasındaki tanınırlığı ve bilgi düzeylerini incelemek amacıyla yapılan araştırma da; sembolik ve yaşatılan Yesevi felsefesinin ortaya çıkartılmasına yardımcı olabilir. Türk Dünyasının yeniden medeniyetin yükselmesine etkisinin olabileceği, Dünyaya nasıl anlatılacağı, tanıtılacağı, yorumlanacağı ve akademik çalışmalara katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

2.Yöntem

Betimsel bir çalışma formatında yürütülen araştırmada ilgili literatür taranmış, Yesevi Türbesindeki ziyaretlerde yapılan doğal gözlem ve anket uygulaması neticesinde ortaya çıkan bilgiler tasnif edildikten sonra analizi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırmanın Evreni, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi öğrencileridir. Örneklemi ise Yesevi üniversitesi üçüncü ve dördüncü sınıflarında okumakta 217 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır. Anket, Yesevi ile ilgili öğrencilerin bilgi ve algı düzeylerini içeren on sorudan oluşmaktadır. Katılımcılara araştırma ile ilgili açıklayıcı bilgi verildikten ve izinleri alındıktan sonra uygulanmaya başlanmıştır. Anket uygulamaları yurtlarda ve sınıflarda ve kafeterya gibi ortamlarda yapılmıştır. Uygulama süresi 50 dakika ile 90 dakika arasında sınırlı tutulmuştur.

3.Bulgular

Katılımcıların Yesevi'nin kim olduğu yönünde verdikleri cevaplar incelendiğinde %53,0 Kazakların milli ve manevi lideri, %30,0 Türk Dünyasının manevi lideri, %11,0 Özbeklerin mili ve manevi lideri, % 6,0 Yesevi'nin liderliği hakkında fikrim yok tespiti yapılmıştır. Yesevi'nin Kazakların milli ve manevi liderliğinin yüksek oranda bilinmesinin nedeni; Yesevi türbesinin Türkistan'da olması, hikmetler eseri Kazakça'ya yaygın olarak çevrilmesi ve yesevilğin ders olarak okullarında okutulmasıdır. Öğrencilerin Yesevilik ile ilgili yeterli seviyede bilmiş olsalardı Türk Dünyasının manevi lideri cevabının oranı % 94 civarında olmalıydı. Ama farklı sonuçların ortaya çıkması Yesevi'liği bilmediklerine işaret etmektedir.

Katılımcılara Yesevi ile ilgili bilgiyi ilk nerede öğrendikleri incelendiğinde %15,0 ailede, % 74,3 okulda, % 7,7 çevrede, %3,0 i kitaplardan öğrendiği tespit edilmiştir. Kültürümüzde ilim, irfan ve gönül insanlarından birisi olan Yesevi aileler tarafından çocuklara öğretilmediği kültür ve kimliğimizi muhafaza edilmesi daha da zor olacaktır. Okullarda öğretilen bilgilerin yeterli olmadığı fikir ve düşünce dünyamıza ışık tutmaya yeterli olmadığı ifade edilebilir. Yesevi'liğin ve gönül ve düşünce dünyamızı aydınlatması için yeniden yorumlanarak kitap, dergi ve medyada yayınlar yapılmalıdır. Sinemalarda filmler ve televizyonlarda Yesevi ile programlar düzenlenmelidir.

Katılımcılara Yesevi " Divan-ı Hikmet" hangi dilde yazıldığı incelendiğinde %53.0 Kazakça, %7,0 Arapça, %32,0 Eski Türkçe (Çağatayca) ve % 8'i fikrim yok diye ifade ettiği tespit edilmiştir. Divanı Hikmetin Arapça yazıldığına ifade edilmesi harflerin kullanımının benzerlik göstermesinden dolayıdır. Kazakça yazıldığına ifade edilmesi Kazakça'ya çevrilmesi ve Yesevilğin ders olarak okutulmasından dolayı olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Divan-ı Hikmet'i okunup okumadığı incelendiğinde %79,7 okudum, yaklaşık %2,1 okudum, %18.2 fikrim yok diye cevap verdikleri tespit edilmiştir. Divan-ı Hikmet'in düşük yoğunlukta okunmasının nedeni; gençlerde okuma alışkanlığının düşük yoğunlukta olması, dini şahsiyetlere ve kültüre ilginin zayıflığı, farklı dillere yeteri kadar çeviri yapılmaması, ailede, okulda Yesevi yeteri kadar öğretilmemesi ve gençlerin zamanlarını teknolojiyi kullanarak geçirmeleri gösterilebilir.

Katılımcılara Yesevi'nin eserinin ismi sorulduğunda verilen cevaplar incelendiğinde %58,1 evet, % 35, 9 hayır, % 6,0 fikrim yok diye tespit edilmiştir. Katılımcıların tarihe, kültüre ve fikir adamlarına ilginin düşük seviyede oluşu, geleceğin şekillenmesinde misyon üstlenebileceklerini düşünmedikleri için okumaya ihtiyaç duymadıklarından dolayı olduğu söylenebilir.

Yesevilik ders olarak okutulmasına yönelik cevaplar incelendiğinde % 75,4 okullarda okutulması gerektiğini, % 15,6 okutulmasına gerek olmadığı, % 9 ise bir fikri olmadığı yönünde cevaplar vermişlerdir. Okullarda Yesevi'nin okutulmasına ve öğretilmesine yönelik talebin yüksek olmasına rağmen hikmetlerin okunma oranının düşük olması dikkat değer bir durum olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Yesevi türbesini ziyaret ettiniz mi sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde %100 ziyaret ettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların Yesevi türbesini ziyaret ettiği özellikle dini yönünün etkin olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların Yesevi türbesini neden ziyaret ettiği incelendiğinde % 26.5 dua etmek için, %15 i alışkanlıktan dolayı, %28 i maneviyatımı güçlü tutmak için, % 27.0 inancımızda kabir ziyaretinin olması, % 7.0 fikrim yok dedikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların farklı topluluklardan gelmiş olması nedeniyle inanç farklılıkları da dikkate alınmalıdır. Katılımcıların İslam, Hristiyan, Budist, Şaman vb inançlara sahip oldukları dikkate alındığında Yesevi türbesi ziyaretinin kültürel açıdan daha çok dini inancından kaynaklandığı söylenebilir. Türbe ziyaretlerinde dini ve maneviyatın etkisi %78 oranında olması yeterli bilgi olmasa dahi bir ihtiyaç olarak hissedildiği düşünülebilir.

Katılımcılara gündelik yaşantınızda Yesevi öğretilerine dikkat eder misiniz sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde % 76,7 dikkat etmem, % 2,3 dikkat ederim, % 21,0 arada sırada dikkat ederim dediği tespit edilmiştir. Modern hayatta Yesevi öğretisi dikkate alınma oranının düşüklüğünün farklı nedenleri olabilir ama hikmetlerin sadeleştirilerek gençliğin dikkatini çekebilecek konuma getirilmelidir. Gençliğin okuduğu anladığı zaman gündelik hayatta dikkate alacağı hususlar olabilir.

Katılımcılar Yesevi Türk Dünyasının birliğine katkı sağlayıp sağlamadığı incelendiğinde %62,2 evet katkı sağlar, %24,0 hayır katkı sağlamaz, % 14 fikrim yok diyenler olarak tespit edilmiştir. Milletleri bir arada güçlü birlikliklerine katkı sağlayacak tarihi, dini ve siyasi şahsiyetler, semboller vardır. Türk Dünyasının birlikliğini sağlayan en önemli şahsiyeti Yesevi'dir. Çoğunlukla bu paradigma bilgi seviyesinde anlaşılmış ama bunu gerçekleştirecek niteliğe sahip bir psikolojinin olmadığı söylenebilir.

4.Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Türkçe konuşan Devletler ve Topluluklardan oluşan Yesevi Üniversitesi öğrencilerinin Yesevi felsefesini yeteri kadar tanımadıkları tespit edilmiştir. Yesevi'nin sembolik karşılığı olduğu halde ritüellere tam olarak yansımadığı ortaya çıkmıştır. Öğrenciler arasında "Hikmetleri" okuyanların oranı %2.3 gündelik hayatta Yesevi öğretisini dikkate alanların oranı ise %2.1 olarak bulunması dikkati çekmektedir. Hikmetleri okuyanlarla Yeseviligi gündelik hayatta dikkate alanların kendilerini Hocalar Cüzünden yada seyit soyundan olduklarını ifade eden öğrencilerin olduğu düşünülebilir. Yesevi'nin Türk dünyasının birleşimine etkisinin olduğu düşünenlerin oranı %37 seviyesindedir. Öğrenciler arasında bu sonucun ortaya çıkması manidar bir duruma işaret etmektedir. Öğrencilerin Yesevi'lik hakkındaki bilgi seviyesi düşüklüğünü programlara ve akademisyenlere bağlamak teknik açıdan hatalı olabilir. Ancak eğitim sürecinde öğrencilere "Yesevilik Tarihi" okutulduğu halde böyle bir sonucun ortaya çıkması programların, akademisyenlerin yeniden değerlendirilmesini ve revizyonunu zorunlu kılmaktadır. Yapılacak revizyonda Yesevi felsefesini bilen akademisyenlerin ve ilgi duyan, okuyan, düşünen ve yorumlayabilecek nitelikte öğrencilerin seçilmesinin gerekliliği dikkate alınmalıdır. Aslında sorunun temelinde tarihi gelişmeler olduğunu dikkate almak gerekir. Sorunun nedenleri olarak Türkçe konuşan Devlet ve Topluluklarda "Divanı Hikmet" sadeleştirilerek konuşulan dillerde ortak yayınların yapılmaması, Sovyetler Birliği'nin ve ülkelerin uyguladıkları eğitim-kültür politikaları, ülkelerde gerçekleştirilen harf ve dil inkılaplarının tarihi kültürel kopukluklar oluşturmaları ve modernleşme sürecinin Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel çözülmenin etkili olduğunu düşünüyoruz. Türk Dünyasındaki tarihi kültürel kopukluğu ve dağınıklığı giderecek gelişme, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Türk Cumhuriyetlerinin tarih sahnesine çıkması

olmuştur. Cumhuriyetler arasında ilişkilerin gelişmesine ve tarihin yeniden inşasına yönelik ilk çalışma Türk-Kazak ortaklığı ile 1993 yılında Yesevî Üniversitesi ile kurulmuştur. Bunun yeterli olmadığı bu araştırmada ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda Türk Dünyasının birlikte yapması gereken faaliyetleri:

1. Yesevî felsefesini öğretmek ve tanıtmak için devletlerin faaliyetleri yeterli olmayabilir. Onun için sivil toplum örgütleri her platformda görev üstlenmeleri için teşvik edilebilir.
2. Hikmetlerin ortak kültürü ve medeniyeti inşası amacıyla sadeleştirme yapılarak konuşulan dillerde yayınlar yapılabilir.
3. Yesevî felsefesi ile ilgili bilimsel kitaplar, hikâyeler ve romanlar ortak kültürü oluşturacak yayınlar hazırlanabilir. Her döneme uygun filmler, sinemalar, diziler ve tiyatrolar yapılarak yayına konulabilir.
4. Ulusal ve uluslararası seminer, çalıştay, kongre, konferans ve sempozyumlar düzenlenebilir.
5. Yesevî Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nda "Yesevî Araştırmalar Enstitüsü" kurularak bilimsel araştırmalara açılmalı, araştırmacılar ve öğrencileri Türk dünyasıyla sınırlandırmadan UNESCO kararına uygun kimliğe kavuşturulabilir.

5. KAYNAKÇA

- Babinger F. - Köprülü F.(1996) Anadolu'da İslâmiyet, (trc. Ragıp Hulusi, Yay. Haz. Mehmet Kanar), İstanbul,
- Balcıoğlu T.H. (1940), Türk Tarihinde Mezhep Cereyanları, İstanbul
- Banarlı N. S.(1983) Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I, İstanbul
- Caferoğlu, Ahmet, (1976) "Karahanlılar Devri Türk Edebiyatı", Türk Dünyası El Kitabı, Ankara
- Cahen C. (1979) Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, (trc. Y. Moran), İstanbul
- Câmî Abdurrahman, (1993) Nefahâtu'l-Üns Min Hadarâti'l-Kuds, (nşr. Lâmiî Çelebi), İstanbul
- Cumbur Müjgan,(1993) "Ahmed Yesevî'nin Ahi ve Gazileriyle Anadolu'nun Türkleşmesindeki Yeri", Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri (26-29 Mayıs), Kayseri
- Eraslan Kemal, (1983) Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler, Ankara
- Eröz, Mehmet, (1990) Türkiye'de Alevîlik ve Bektaşîlik, Ankara
- Günaltay M. Ş. (1943), "Selçuklar Horasan'a İndikleri Zaman İslâm Dünyasının Siyasal, Sosyal, Ekonomik ve Dinî Durumu", Belleten, VII/25 (Ankara)
- Günaltay, M. Ş. (1960). "Türk Tarih Kurumu Bakanı Ord. Prof. Şemseddin Günaltay'ın Söylevi", V. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 12-17 Nisan 1956, Kongreye Sunulan Teblihler, Ankara: T.T.K. Basımevi, s. 2-7.
- Irène Melikoff, (1992) "Ahmed Yesevî ve Türkler'de İslâmiyet", Milletlerarası Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri (26-27 Eylül 1991), Ankara
- İbn Hallikân, Vefâyâtü'l-Eyân VII, Beyrut (tsz.)
- İbn Kesîr, (1981) El-Bidâye ve'n-Nihâye XII, Beyrut
- Kabaklı Ahmet, Türk Edebiyatı I, İst 1985
- Kafesoğlu İbrahim, (1989) Türk Millî Kültürü, İstanbul
- Kafesoğlu, İbrahim (1960) "Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun Dünya Tarihindeki Rolü", V. TTK Bildirileri, Ankara
- Kara Mustafa, (1980) Tekkeler ve Zaviyeler, İstanbul

- Kara Mustafa, (1993) F.Köprülü, “Ahmed Yesevî” İ.A. I, s. 211; Mustafa Kara,” Yeseviyye Kültürünü Günümüze Ulaştıranlar”, Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri (26-29 Mayıs), Kayseri
- Köprülü Fuat, (1976). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara
- Köprülü Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1981
- Köprülü Fuat, (1965) “Orta-Asya Türk Dervişliği Hakkında Bazı Notlar”, T. M. XIV (1964), İstanbul
- Köprülü, Fuat, (1991) Osmanlı Devletinin Kuruluşu, İstanbul
- Kurt Yılmaz ,(1993) “Hoca Ahmed Yesevî’nin Rum Eyaletindeki Zaviye Kurucuları Üzerindeki etkileri”, Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri (26-29 Mayıs), Kayseri.
- Ocak Ahmet, (1993) “Nizâmiye Medreseleri Geleneği ve Yesevîlik”, Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevî Sempozyumu Bildirileri (26-29 Mayıs 1993), Kayseri
- Ocak, A.Y.,(1992) “Anadolu Sûfiliğinde Yesevî Geleneği”, Milletlerarası Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri (26-27 Eylül 1991), Ankara.
- Sezgin Abdulkadir (1991) Hacı Bektaş Veli ve Bektaşîlik, İstanbul
- Yazıcı, Tahsin, “Nakşibend”, İ.A. IX,
- Yüce Kemal, (1987). Saltuk-nâme’de Tarihi, Din’i ve Efsanevî Unsurlar, Ankara

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Gündüz, S. & Ocak, A. (2016). “Üniversite Öğrencilerinin Yesevî Algısı / Yesevi Perception of University Students”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/18 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10075>, p. 249-260.